

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

Quid potuit Homo. Cap. 8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

Ephraim cum a. Titulus Beatus simulans alia.

accufans quicquid non ante rectè gestum fuerit. Sed ita adhaerebunt opera in hac vita facta, vt nulla ratione ab anima diuelli patiantur. Hanc horam separationis animæ à corpore optimè describit magnus Pater Ephraim in hunc modum: Beatus quicumque in hora illa emigrationis, quando cum timore atque dolore anima separabitur à corpore, fiduciam repererit. Venturi enim sunt Angeli, qui animam à corpore iam separatam accipiant, listantque ante tribunal immortalis ac tremendi iudicis. Magnus nos timor inuadit, ô fratres, in hora mortis, quando cum tremore atque dolore separanda erit anima à corpore. Siquidem in hora illa discensus præstabitur animæ suæ, quæ gesserit opera, diurna, atque nocturna, siue bona, siue etiam mala. Impellentibus iam eam Angelis, vt exeat à corpore, illa respiciens ad sua opera, egredi pertimescet: peccatoris verò anima cum timore è corpore recedet, & tremebunda abibit statuenda ad tribunal immortalis iudicis. Cum autem iam emigrare cogetur è corpore, contuebiturque sua opera, tunc cum timore dictura est ipsis: Concedite mihi vnus adhuc horæ spacium, donec egrediar. At cuncta eius opera simul vna voce respondebunt, dicentque ei: Tu nos fecisti, tua opera sumus, tecum vnâ ad Deum ibimus. Sic ille.] Ecce ergo, ô homo, quid eris: in corpore puluis, in anima reus; in corpore cinis; in anima iudicandus: in corpore putredo, & vermis; in anima ex tuis operibus, aut pœnis, aut præmiis afficiendus. Et vt breuiter omnia dicta tibi proponam, & quid fueris, quid sis, & quid eris, ad tuam confusionem inculcem, audi verba Hugonis Victorini, quæ huius argumenti finem imponunt. Attende, inquit, Homo, quid fuisti ante ortum, & quid es ab ortu vsque ad occasum: atque quid eris post hanc vitam. Profecit fuisti, quod nihil erat, postea de vili materia factus, & vilissimo panno inuolutus, menstruali sanguine in vtero materno fuisti nutritus: & tunica tua fuit pellis secundina. Sic indutus & ornatus progressus es ad nos: nec memor es quàm sit vilis origo tui. Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesque subripuere tibi noscere quid sit homo. Nihil aliud est homo, quàm sperma fetidum, saccus stercoreum, cibus vermium.

Post hominem vermis, post vermem fetor & horror. Sic in non hominem vertetur omnis homo. Cur ergo superbis homo? Attende quòd fuisti vile semen, & sanguis coagulatus in vtero: deinde miseris huius vitæ expositus; postea vermis, & cibus vermium futurus in tumulo. Quid superbis puluis, & cinis: cuius conceptus, culpa; nasci, miseria; viuere, pœna; mori, angustia? Vnde superbit homo, cuius conceptio, culpa; nasci, pœna; labor, vita: necesse, mori?

Quid potuit Homo.

CAPVT VIII.

Mos est satis antiquus principum huius sæculi homines exaltate abiectos & viles, & ad magnam potentiam & dignitatem prouehere, vt & manifesta signa sui erga eos eximij amoris ostendant, & vt suam potestatem in huiusmodi exaltatione, magnificentiamque declarent. Cum enim proprium sit amoris sua bona in ama-

Atum effundere, & consonum sit magnitudini, se ipsam magnis & admirandis operibus aperire, sit, vt cum hæc duo in sinum regis concurrant, cum acutissimè ad amplificandum & efferendum amicum inflament. Magnificentiæ, magna facere debet, si potest, & vera magnificentia est: amor amico quanta potest bona impertitur, si verus amor est. Quid ergo dabit illi magnificentia & potestati iunctus, nisi tot & tanta, quæ & amicum regis spectabilissimum faciant, & supra alios aulicos ac magnates extollant? Huic rei nullum est regnum etiam barbarum, quod non fidem faciat, & nullus (vt credo) fuit rex, quamuis præ immanitate hominis naturam exuerit, qui non hunc morem operibus testatus sit. Vt verò nunc hominum historias relinquamus, non pauca in diuinis monumentis huiusce rei inueniemus exempla. Dauid rex sex & triginta viros habuit sibi magno amore coniunctos, qui (vt dicitur in Paralipomenon) [adiuauerunt eum, vt rex fieret super omnem Israël.] Horum autem fortissimus, & fortè amicissimus fuit [Gesbaan filius Achamoni princeps inter triginta, qui leuauit hastam suam super trecentos, vulneratos vna vice,] & Christi perfectissimos amicos signat. De Euilmerodach scriptum est: Factum est in anno trigesimo septimo transmigrationis Ioachim regis Iuda, mense duodecimo, vigesima septima die mensis: subleuauit Euilmerodach rex Babylonis anno, quo regnare coeperat, caput Ioachim regis Iuda de carcere. Et locutus est ei benignè, & posuit thronum eius super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.

Cis regum familiarissimis amicis adiungendus est Aman. Nam [rex Assuerus exaltauit Aman filium Amadathi, & posuit solium eius super omnes principes, quos habebat. Cunctique serui regis, qui in foribus palatii versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman; sic enim præceperat eis Imperator.] Ad eos quoque pertinet Nehemias pincerna Artaxerxis regis, qui tantum apud illum valuit, vt auditis precibus huius, quem admodum diligebat, Hierosolymas euersas ædificari imperaret. Ac tandem amicissimus regis Darij Medj fuit Daniel, quem antea à regibus Babyloniae propter admirabilem sapientiam ad summos honores euectam, ipse amplius honore affecti; & vnum de tribus primis principibus, qui toti eius imperio præerant, constituit. Qui licet ex tribus quoad imperium, & potestatem esset vnus, tamen in conciliando sibi amore regis, eò vsque progressus est, vt esset vnicus, & omnibus emineret. Nam & Daniel superabat omnes principes, & satrapas, quia Spiritus Dei amplior erat in illo. Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum, quo magis ipse labore ac molestia vacaret. Hæc autem regum consuetudo, si eam per se accipiamus, & à vitis & immoderatis eorum affectibus separemus, bona est, & omni peccato ac imperfectione caret. Cur enim si conyuniibus reipublicæ hominibus fidelem amicum habere concedimus, regi denegabimus, qui pro exigentia maioris oneris suis hameris impositi magis consilio amici fidelis indiget? Ille profecit; qui opum est ditior, & potestatis ac muneris abundantior, leuaminis & adiutorij est indigentior: habeat igitur aliquem, quocum suas sollicitudines partiatur, & à quo in negotiis regni iuuetur. Hunc verò æquum est honorare, & aliis tum opibus tum dignitate præponere, vt qui regi ipsi vtilior est, & reipublicæ fructuosior, aliis minus dignis, in his quæ decent, præferatur.

Et quidem hæc ita in regnis terrenis geruntur, à quibus non abhorret Dei omnium regis suprema

1. Paral. 11. 10. num. 11.

4. Reg. 25. 27. 28.

Ester 3. 1. 2.

2. Esdra 2. 6.

Daniel. 6. 3. 4.

maiestas. Quilicet non ad indigentia leuamen, cum nullius egeat, ar ad ostensionem largitatis suae, & miseracionum suarum, aliquos homines sanctissimos in amicos admodum familiares elegit, eosque mentis puritate, & caelestibus donis hominibus reliquis praetulit. Sed ad rem nostram accedamus. Hic omnipotens imperator noster in ipsis mundi primordiis amicissimum quendam & familiarissimum habere voluit, in quo suum immensum amorem collocaret, suas infinitas diuitias effunderet, & suam omnipotentiam ac largitatem demonstraret. Sed quisnam fuit iste amicissimus Dei? Non alius profecto quam homo, in quo misericordie inueniebantur ea omnia, quae ad ostensionem diuinae largitatis videbantur necessaria. Quid enim quae potestiam maximam ostendit? Id certe, si ciuem vilissimum & pauperissimum, ac assumptum de media plebe, capacissimum tamen, ob insignem sapientiam atque virtutem, maximam dignitatis, in amicum eligit, eumque magnatibus principibusque praeponat, & ad summam dignitatem, ut sit nempe supremi consilij praeses, euehat. Talis erat homo. Quid enim vilius, quid abiectius homine, qui fuit ex limo terrae factus, & quod ad se attinet, seclusis non debitis donis, multis miseris mortisque subiectus? Sed quid capacius homine, non quidem ob habitam a se sapientiam, atque virtutem, sed ob naturam aptam ut a Deo acciperet sapientiam atque virtutem? In electione ergo hominis ad amicitiam suam Deus maximam suam misericordiam & largitatem ostendit, quia creaturam vilissimam, ut eam magnificaret, elegit, quod maioris misericordiae est, quam si angelum non abiectum, nec tam indigum exaltasset. Maximam etiam suam sapientiam declarauit, quia in tanta vilitate tantam capacitatem ad accipiendam immensitatem suorum donorum, inuenit, quam facilius, si res ipsas spectemus, in nobiliori creatura reperisset. Ac denique suam potestatem testatam fecit, qui ita potuit imbecillitatem hominis immensis donis cumulare. Si ergo audiuit homo quid fuit, & quid est, & quid erit per naturam; audiat modum quid fuit, & quid potuit per gratiam, ut ex culpa sua e tanta potestate ad tantam infirmitatem deiectus, se ipsum, qualis nunc sit, agnoscat, & non ex caecitate superbiat. Licet enim alicui miserum sit, semper inglorium & pauperem fuisse, multo tamen miserius est, post summam gloriam & abundantiam, proprijs culpis exigentibus, ad summas calamitates euolasse.

Condidit Deus hominem, & condidit amicum suum, nam non nudum, sed indutum gratia, gratum & amicum faciente, ac iustitia originali, creauit, & eum iustum, sapientem, fortem, moderatum, & ab omni praua concupiscentia, ab omni que difficultate bene operandi liberum, a morte alienum, & omnium rerum visibilibus dominum ac regem effecit. Hoc sane signum immensi amoris Dei erga hominem fuit, eum ita suis donis ornare, suis opibus ac attributis circumdare, ut nec ad momentum se pauperem, nudum, & abiectum aspiceret. Donorum enim largitionem nemo non videt esse signum amoris, ex qua amore Ionathae erga Dauid sacrae litterae collegerunt. Dicto namque quomodo Ionathas impense diligebat Dauid, amoris signum explicat, dicens: Nam expoliavit se Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua vestimenta sua usque ad gladium, & usque ad baltheum.] Hac eadem ratione Domini amor immensus erga hominem manifestatus est: qui licet non se expoliauerit bonis suis (cum non possit ma-

1 Reg. 18.
4.

nere aut nuda, aut bonorum indiga diuina maiestas) tamen eisdem bonis (prout erat possibile) hominem suum familiare circumdedit. Tunica Dei est decor eius; qui decorum indutus est, puritas, & sanctitas eius, qua pulcher & decorus incedit, & summe amabilis ipsum contemplantibus apparet. Tunicam hanc pulcherrimam Dei beneficio induit homo, cum in initio conditionis suae gratiam & sanctitatem accepit. Idque significant multa scripturae verba, quae asserunt, debere hominem spiritu ac mente renouari. Paulus quodam loco ait: Renouamini spiritu mentis vestrae, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia.] Et alio loco: Expoliantes vos veterem hominem, & induentes nouum, qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem eius, qui creauit illum.] Et rursus alio: Licet is qui foris est noster homo corumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem.] Qui homo in iustitia, in sanctitate, in agnitione renouari iubetur, aliquando nouus fuit: neque enim innouari potest, quod nunquam habuit nouitatem. Nos ergo quibus cura renouationis imponitur, aliquando in protoparente nostro fuimus noui, in quo natura nostra gratia adoleuit, & sanctitate refulsit. Quae, quibusdam Patribus asserentibus, illo inspirationis diuinae effectu signat fuit, cum dictum est, inspirasse Dominum in faciem hominis spiraculum vitae. Quorum Patrum vnus sit Basilius, sic scribens: Insufflauit in faciem hoc est, partem aliquam propriae gratiae apposuit homini, ut per hanc sibi impressam similitudinem, eum, cui similis est, agnosceret. Et idem sanctus Pater alibi de anima Adae loquens, ait, Quod autem erat illi peculiare bonum? Quod Deum habebat affidue coniunctum, illique per charitatem coad vnata erat. Sicut ergo ex eodem serico parentes nobiles, & filij eorum, induuntur, nec alia pro filio grossior, alia pro patre subtilior tela coemitur: ita Deus vere hominum pater, sua eos gratia, nempe suae sanctitatis participatione vestiuit, & in illo primo humani generis latore decorauit.

Dedit etiam Dominus homini in signum magni amoris, non solum tunicam, sed & omnia vestimenta sua, quibus eum aduersus frigora aestusque protegit, & contra omnia spiritali vitae aduersantia communiuit. Nonne vestimentis Dei optimae virtutes omnes possunt intelligi, quae illum ad rudis intelligentiae nostrae modum amiciunt, & quasi extrinsecus adiacentes operiunt, cum tamen nequaquam externae sint illi, in quo nulla est substantiae accidentiumque discretio, sed simplicissima, qua omnia eius attributa continentur, ac perfecta natura. Haec sunt vestimenta illa, quorum simbriae totam templi fabricam implent, de quibus Isaias ait: Et ea, quae sub ipso erant, replebant templum.] Nam quasi simbriae vestimentorum Dei sunt, & scintillae immensis ignis ipsius vniuersae virtutes, quarum decore omnes angeli, & sancti vera Dei templa, replentur. His vestimentis ornauit Deus primum hominem, quem in sua creatione fecit conspicuum fide, stabilem spe, pulchrum charitate. Quem & insigniuit prudentia, decorauit iustitia, roborauit fortitudine, extulit temperantia, & reliquis virtutibus exornauit. Et quem admodum rex ditissimus multa & pretiosa habet indumenta hyemi & aestati, & alijs anni temporibus accommoda, quae & nimio frigori obstant, & nimium calorem non augent, sed temperant, & pro occasione diuersitate ipsum prout regie maiestati cogruit, decenter operiunt: Ita homini, qui rex vniuersi orbis fuit constitutus, virtutes pro indumentis datae sunt,

Ep. 92.1.

Ephes. 4.
23.

Coloss. 3.
9.

1. Corin.
4. 16.

Genes. 1.
7.

Basilius.
ad Ephes.
48.

Basilius.
ho. 9. quod
Deus non
sit auctori
malorum.

Isaias 6.1.

sunt,

sunt, quæ eum in omni actu, & suæ dignitatis ostensione, circumdarent. In hoc ditissimo ac pretiosissimo virtutum cumulo posita est illa similitudo Dei, ad quam homo factus asseritur. Faciamus hominem (verba sunt Dei) ad imaginem, & similitudinem nostram. Qui in hominis creatione plurali numero locutus est, ut Trinitatis sanctissimæ arcanum denotaret, & hominem ad cognoscendam & conficiendam Personarum Trinitatem, essentiaque diuinæ unitatem, creatum ostenderet. Imago Dei in homine, in ipsa natura hominis spiritali, quoad animam, & intellectus, ac liberi arbitrii capaci, similitudo verò in cunctarum virtutum possessione consistebat, ut Augustinus, & plerique ex Patribus sunt interpretati: ex quibus vnum aut alterum audiamus. Chrysothomus sic ait: Sicut imaginem dixit ob principatus rationem; ita & similitudinem, ut pro viribus humanis similes fiamus Deo, mansuetudine (inquam) & lenitate, & virtutibus Deo similes efficiamur. Quod & Christus dicit: Similes estote Patri vestro, qui est in caelis. Et Ambrosius: Nunc verò de similitudine aliqua intellige, quæ minoribus cœnenda est, ut sicut Deus creator, qui hominem ad similitudinem suam creauit, est charitas, est bonus, & iustus, atque mitis, mundus, & misericors, & cetera virtutum sanctarum insignia, quæ de eo leguntur: ita homo creatus est, ut charitatem haberet, & bonus esset, & iustus, ut patiens atque mitis, mundus & misericors foret. Quas virtutes quanto plus quisque in seipso habet, tanto propius est Deo, & maiorem sui conditoris gerit similitudinem. Si verò (quod absit) aliquis per deum vitiorum, & diuortia criminum, ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degenerat, tunc fiet de eo, quod scriptum est: Et homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quis maior honor potuit homini esse, quam ut ad sui factoris similitudinem conderetur, & eisdem virtutum vestimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur: Dominus regnauit, decorem indutus est, id est, omnium virtutum splendore, & totius bonitatis decore ornatus. Et tandem Bernardus ait: Ad imaginem nempe, & similitudinem Dei factus est homo: in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem perit, veruntamen in imagine pertransit homo. Imago siquidem in gehenna ipsa vii poterit, non exuri, ardere, sed non deleri. Hæc ergo non scinditur, sed forte prouenit. Et quocumque perueniat anima, simul & ipsa erit; nam similitudo non sic, sed aut manet in bono: aut si peccauerit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similitata. Hæc illi. Homo itaque similis Deo factus est, quia vestimentis eius, nempe virtutibus, ornatus est. Nam si vestes Esau valde bonæ, & pelliculæ hædorum Iacob circumdatæ manibus, similem eum fratri primogenito reddiderunt, quid magnum si Dei nostri virtutes non iam corpori hominis, sed menti circumdatæ, ipsum Deo similem reddant? Erat ille similis Deo, quia erat sapiens, iustus, misericors, purus petinde ac Deus ea diligebat quæ placita erant Deo, & quæ Deo erant inuisa, reſutabat.

Genes. 1. 26.

Aug. lib. 1. c. 5. Chrysoth. hom. 9. in Genes.

Matth. 6. Ambros. lib. de Paradiso. c. 3.

1. Pet. 4. 8.

Gen. 27. 15.

Rupert. lib. 4. in Exod. c. 23.

A per quam commoueri non potest. Habuit igitur primus homo gladium Dei, quia plenam ac perfectam notitiam voluntatis eius, ac præceptorum, accepit. Habuit & balteum; quia potestatem ad sibi subdenda animalia, & ad feras loro dominij sui regendas obtinuit. Et vtinam gladium non solum habuisset, sed etiam tenuisset, ne nos filios suos in tantas calamitates deturbasset. Nam inter hæc duo magnum esse discrimen Gregorius protestatur, dum mysterium fortium Salomonis, lectulum eius ambientium, & gladios super femur tenentium, exponit. Salomon, inquit, non ait: Omnes habentes gladios, sed tenentes, quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gladium, qui diuinum quidem eloquium nouit, sed secundum illud viuere negligit. Et doctus esse ad bella iam non valet, qui spiritalem, quem habet, gladium minimè exercet. Sed hæc peruersa voluntas primi hominis, quæ gladium manibus tenere noluit, non tollit, nec minuit misericordiam Dei, qui & gladium illi dedit, & habere fecit, & balteo suo illum præcinxit, ut ex bestiis immanibus, quibus dominabatur, quæque illi ad nutum parebant, disceret, quomodo Deo se subiicere debuisset. Habuit ille gladium, quia notione omnium rerum naturalium, & earum supernaturalium, quæ ad rectè viuendum, & filios instituendos necessariæ erant, ditatus est. Habuit & balteum, quia ut dominus animalibus imperitabat, cuius imperium illa non refugiebant, & plantis atque inanimatis sine vlllo impedimento utebatur, in suumque vium accipiebat. Erat igitur homo valde gratus Deo, multumque apud ipsum valebat, quam ad tantam extulerat dignitatem, ut socius cœlestium esset, dominusque terrestrium, & omnia quasi suo arbitratu contineret.

Illanc propriæ despicientiæ seruiunt? An hæc tam eximia hominis dona humilitati assequenda proficiunt? Ita quidem. Nam si consideres quid homo in tanta dignitate constitutus potuit, omnis creaturæ imbecillitatem admiraberis. Fac nunc regem (ut hæc intelligas) amorem suum in homine vilissimo collocasse, eumque ducem ac magnatem fecisse, & immensis opibus cumularum totius regni constituisse rectorem. Si homo hic ad tam magnam dignitatem sublimatus, talis conditionis esset, ut nisi à rege ipso moueretur, nec videre, nec loqui, nec ambulare, nec aliam quamuis actionem præstare posset, nonne esset despiciabilis, nonne dignus, qui se ipsum deiiceret, & alij omnes illum quasi nihilum reputarent? Hæc, & nihil amplius homo ille primus potuit in natura integra constitutus, diuinis & multiplicibus donis circumseptus, & tanta maiestate ac splendore decoratus. Dicant nunc Theologi quid primus homo in statu innocentia, ac integra naturæ potuit? Potuit, aiunt, per sua naturalia cognoscere, & velle, & operari omne bonum naturæ, & rationi proportionatum cum solo auxilio generali Dei. Et sine illo? Non potuit. Potuit præcepta legis naturalis explere, & tentationes aduersus hæc præcepta insurgentes vincere cum eodem auxilio. Et sine illo? Non potuit. Potuit diligere Deum super omnia dilectione naturali, & in hac dilectione, ac præceptorum naturalium obseruatione perseverare, si eodem generali auxilio inuaretur. Et si non inuaretur? Non potuit. Potuit cum supernaturali gratiæ auxilio Deum ex charitate diligere, & reliqua præcepta supernaturalia seruare, & se perpetuo in Dei amicitia & familiaritate continere. Et sine illo? Non potuit. Itaque cum ali-

Greg. 19. mor. c. 28.

D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 1. & de incept.

quo diuino auxilio, & quasi alienis manibus omnia potuit, sine illo verò, & propriis tantum manibus nihil omnino potuit. Quid est autem hoc auxilium tam generale quam speciale, ex quorum altero saltem pendere illius primi hominis actiones astruximus: eius enim cognitio maximè eius imbecillitatem declarat. Nunc verò de solis bonis operibus tum moralibus, tum supernaturalibus loquimur; nam de actionibus secundum esse naturæ, quod habent, statim capite sequenti dicemus. Auxilium generale ad rectè secundum rationem viuendum, & ad mandata legis naturalis seruanda, & ad tentationes contra eandem legem vincendas, huiusmodi est, vt Deus per secundas causas ad effectum congruas excitet intellectum, vt efficaciter iudicet hinc, & nunc rectè esse agendum, & hoc opus vt elemosynæ aut obedientiæ esse præstandum. Vt etiam roboret voluntatem ad hoc, quòd efficaciter velit, opus illud per potentiam executicem præstare. Vt tandem ipsam potentiam, quæ opus exequitur, vt linguam orantem, aut manum scribentem, aut elemosynam potrigentem Deus, vt prima & præcipua causa, moueat, & ad illam non minus, sed magis quam homo ipse, concurrat. Quod etiam habet in excitatione intellectus, & actione voluntatis; nam Deus ad ipsas melius, & perfectius quam homo concurrat, secundum illud Isaiæ: Omnia opera nostra operatus es nobis.] Auxilium verò supernaturale, & speciale (vt omnia auxilia tam per modum habitus, quam per modum actionis comprehendamus) hoc est: Quòd Deus supra omne debitum infudit in homine gratiam sanantem, & virtutes omnes supernaturalis ordinis, ac dona sancti Spiritus sui. Quòd hæc omnia conseruauit dona, sine cuius conseruatione (sicut & natura ipsa) nec ad momentum possent permanere. Quòd cum his donis cooperatus est, sicut cum potentiis naturalibus, ita vt fuerit actionum horum donorum præcipuus & primus effector. Quòd denique auxilio, aut concursu supernaturali, & omnino non debito, sed misericorditer elargito, intellectum ad proponendum opus supernaturale excitauerit, voluntatem ad illud amplectendum roborauerit, & accenderit, ac potentiam externam (si actus ad eam pertineat, qualis est confessio fidei corâ tyranno) mouerit, & adiuuerit. Poterat enim primus homo verè dicere in his supernaturalibus actibus, quod nos quotidie dicimus: Non quòd sufficiens sum cogitare aliquid ex me, quasi ex me, sed sufficientia mea ex Deo est.] Et: [Deus operatur in me velle, & perficere, pro bona voluntate.] Et: [Non ego, sed gratia Dei mecû.]

Hanc verò auxilij diuini necessitatem, quæ inerat etiam primo homini, significauit, atque expressit Augustinus optimo simili: Sicut in hac carne viuere sine adiumentis alimentorum, in potestate non est; non autem in ea viuere in potestate est, quod faciunt, qui se ipsos necant: ita bene viuere sine adiutorio Dei, etiam in paradiso non erat in potestate; erat autem in potestate malè viuere, sed beatitudine non permantura, & pœna iustissima secutura.] Et alio loco: Sicut oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere: sic homo etiam perfectissimè iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest viuere. Sanat ergo Deus non solum vt deleat, quod peccauimus, sed vt præstet etiam ne peccemus.] In operibus quidem naturæ & moris ille primus homo pendeat à Deo eo modo, quo diximus, ex eo ipso, quòd erat opus Dei. Omnia enim Dei opera, siue magna, siue parua, siue inuisibilia, siue visibilia, hoc

habet, quòd à Deo factore suo omni modo pendent. Quid est omni modo pendent: Quòd eorû substantia à Dei potentia, & (vt ita scholarum more loquamur) ab eius actuali influxu pendent, vt sit: & ab eo etiam pendent vt conseruetur, & duret: & ab eo pendent, vt medijs facultatibus ab ipso Deo datis operetur, & agat. Sicut enim lux solis nec ad momentum esse, nec conseruari, nec illuminare potest, nisi à sole suspensa, quo non influente in ipsam statim destruitur: ita creatura nec ad momentum esse potest, aut durare, aut aliquid operari, nisi à Deo influente seruetur, iuuetur, & in esse teneatur. Quam dependentiam creaturæ à Deo ex parte indicauit Isaias, dum ait: Quis mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera?] & multa alia, quæ sequuntur. Et Paulus: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula.] Ex ipso namque sunt omnia tanquam ex efficiente, quia ea non ex aliqua præexistente materia, sed ex nihilo condidit. Et per ipsum, tanquam per exemplar, ad cuius aliqualem imitationem ea creauit. Et in ipso, tanquam in fine, in quo solo quiescunt, & suam perfectionem accipiunt. Et in Actis Apostolorum legitur: In ipso viuimus, mouemur, & sumus.] Ab ipso essentiam, & non solum essentiam, atque substantiam, sed & vitam, ac permanentiam vitæ; & non solum substantiam, & vitam, sed & motum, ac operationem omnem accipimus. Nec veritas hæc Ethnicis Poëtis latuit, quorum vnus, nempe Aratus, quem ipse Paulus in medium protulit, ita cecinit:

*Ab Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena,
Quem reticere nefas, Ioue cuncta vruntur, ab ipso
Nos sumus: ille fouet, cunctis viresque ministrat.*

In operibus autem gratiæ non tantum hac communitatione, sed & alia speciali iam explicata homo ille primus à Deo auctore gratiæ pendeat, ex eo quòd opera illa talis conditionis sunt, vt omnem hominis naturam superent; quare homo non erat sufficiens ad illas, nisi speciali auxilio, & supernaturali (vt esset operibus consentaneum) ad illa præstanda extolleretur. Sicut enim corpus graue, & in centrum terræ propensum, aliqua leuitate sibi non debita, & alis perniciousis ad volandum egeret: ita homo ad opera illa excelsa, & supra omnem naturam suam, auxilijs non debitis, ac gratuito concessis, debuit adiuuari.

Vide nunc quam parum potuit ille primus homo, licet Deo magnis & multis donis, ac intima familiaritate coniunctus. Et quam verum est, quòd omnis creaturarum potentia verissima quadam impotentia est. Merito Paulus Deum solum potentem appellat, & quasi ab omnibus, quæ Deus non sunt, potestatem excludit. Loquens de postremo Christi saluatoris aduentu, ita ait: Quem suis temporibus ostender beatus, & solus potens, rex regum, & dominus dominantium. Quia videlicet ipse solus habet potentiam à se; reges verò sæculi, quamuis potentissimi videantur, cum illo etiam primo totius orbis rege, qui vniuersis creaturis visibilibus imperauit, à se impotentiam, & imbecillitatem habent, & quod potuerunt, aut possunt, Deo potestate donante, & opera eorum faciente, perfecterunt, aut modò perficiunt. Iam ergo intelligis, ô homo, quæ tuæ potentia: gradus venaris, quid potuisti, quia videlicet à te, etiam in illo primo homine omnium hominum patre, & factore nihil potuisti. Quare non habes vnde de potentia glorieris, nec potes tibi aliud quòd bonum tuorum progenitorum tribuere, quod

Isaiæ 40. 12.

Roman. 11. 36.

Act. 17. 28.

Arat. in laud. 11. na.

1. Tim. 6. 15.

Isaiæ 26. 12.

1. Corin. 3. 5. Philip. 2. 13. 1. Corin. 15. 10.

Aug. 14. de ciuit. 2. 27.

Libr. de natura. & grat. c. 26.

De...
Tom. 11

quod illos à Deo accepisse certissimum est. Magna fuit profecto fragilitas hominis, & vix credibilis eius infirmitas, qui tot auxiliis fulciendus est, vt in actiones prodeat, & vires suas in aliquem vsum extendat. Conferatur ille cum infantulo recens nato, qui indiget à nutrice portari, pannis obuolui, lacte refici, & in omnibus adiuuari. Conferatur cum ascia, aut terra, aut alio quouis instrumento ex his, quæ artifices inuenerunt, quod nullum, omnino opus præstare potest, nisi ab artifice moueatur. Verum est in hoc magnum esse discrimen, quia instrumentum non seipsum mouet, sed ab operante mouetur; homo verò seipsum mouet. At ita se mouet, vt nisi Deus illum iuuet, & ad motum illum ipse concurrat, omnino homo se mouere non possit. [Creauit Deus hominem inextremabilem,] quem admodum in libro Sapientie scriptum est, vt scilicet nec mori posset, si vellet, nec gratiæ donum amittere. Sed sicut potuit à seipso gratiæ iacturam facere, & in mortem incurtere; ita non potuit, nisi Deo excitante, & sibi cooperante, gratiam acceptam seruare, aut ea vti, aut se à vulnere mortis eripere. Ita ergo noscat seipsum, vt sibi impotentiam, & fragilitatem, & malum, & mortem tribuat, Deo verò potentiam, & robur, & bonam actionem, & vitam ascribat.

Quid potest Homo?

CAPVT IX.

M nobilis aliquis, qui erat amicus regi, ob prodicionem, aut aliud læsæ maiestatis crimen ab eius amore cadit, & in odium & indignationem incurrit, cuncta, quæ regie amicitie gratia adeptus fuerat, ita cum amittit. Opes ab eo dilabuntur, honores euanescent, amici fugiunt, & dignitas, atque potestas aliis imperitandi, subtrahitur. Qui in palatio habitabat, incipit terram carcerem occupare: qui per plateas, & vias publicas, & compita vrbis gloriosus, & aulicis conspatus incedebat, catenis & compedibus oneratus, in ergastulo tenetur, solusque relinquitur, qui falsis assentatorum laudibus pascebatur, non sine magno mœnore, in risionibus, increpationibus, & contumeliis impletur. Huius rei, quæ quotidie in palatijs regum aspicitur, vnum tantum ex scripturis adducamus exemplum. Quanta esset potestas Aman, quam ingentes opes eius, ex ipsius ore absque dubio in hac parte verum dicentis accepimus. [Qui conuocatis amicis suis, & Zare vxore sua, expoluit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorumque turbam, & quantam eum gloria super omnes principes, & seruos suos rex eleuasset.] Sed cum rex Assuerus amorem mutauit in odium, & beneuolentiam in iram indignationemque conuertit, quid de hoc magnate, quem omnes non solum suspiciebant, sed & adorabant, scriptum est? Illud certè, quod rubore perfusus, & confusione ac timore cooperatus, immò & velata facie, in signum damnationis, eiectus est à conspectu regis, & in furca suspensus. Impletumque est illud Salomonis: [Indignatio regis nunciij mortis.] Et illud: [Sicut rugitus leonis, ita & terror regis; qui prouocat eum, peccat in animam suam.] Non solum autem apud huius sæculi reges, sed apud æternam cæli regem hic mos puniendi amicos infideles inualuit. Si enim iustum est, sicut re vera est, in nequitiam ac peruersam auda-

Sapient. 2. 23.

Esther 5. 11.

Es. 7. 8.

Pro. 10. 14. Pro. 20. 2.

A ciam iniquorum animaduertere, hæc iustitia cum in curijs regum iniustorum inueniatur, non potest curiæ regis cælestis, & iustitiæ auctoris deesse, à quo omnis æquitas creata tamquam à fonte dimanat. Ille, vt est in Ecclesiastico, impius, & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ; & nullus pro peccato, quod in Deum admittit, à pœna immunis erit, quantumuis antea amicus Deo, & familiaris extiterit. Immo si iustus auerterit se à iustitia sua, ait ipse Dominus per Ezechielem, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur, & perinde atque alius quilibet ab amicitia Dei protrubatus suatum iniquitatum pœnas exoluet.

Ecclesi. 12. 4.

Ezechiel. 18. 24.

B Homo igitur amicus Dei, & ex bonitate, ac amore eius ad tantam altitudinem sublimatus, legem regis sui præuaticatus est, in crimen læsæ diuinæ maiestatis incidit, & indignationem odiumque tanti Imperatoris incurrit. Quam ergo infamis, quam pauper & nudus, quam sine honore, sine dignitate, & sine potestate permansit? Id iam alibi exposuimus. Nunc solum dicendum est, hominem post Adæ peccatum hoc statu præuaticationis teneri, qui vocatur status lapsæ naturæ, & potest etiam vocari status diuinæ familiaritatis amissæ, & eius indignationis incursum. Et quamuis ad diuinam gratiam euehatur, & per baptismum, peccatum originale deletum sit, ac per condignam pœnitentiam peccatum actuale dimissum, siue propria voluntate contractum; tamen pœnalitates lapsæ naturæ, & fomes peccati, siue procliuuitas ad peccandum, & multiplices miseræ ex illa prima defectione profectæ, non sunt ab illo subtractæ. Si igitur in illa ætate aurea, & in illo sæclis innocentie statu, & in illa sanitate & integritate, in qua conditus fuit, tam parum potuit, aut sine Deo tam nihil potuit; in hoc statu infirmitatis, & inualitudinis, in hac ætate ferrea, in hoc corpore mortis innumerabilibus impedimentis circumsepto, quid poterit? Sanè quia homo res creata à Deo est, sine eo nunc, sicut & antea, nihil omnino potest: & quia infirmus est in bonis moralibus, & supernaturalibus præstandis, maioribus Dei auxilijs indiget, vt aliquid possit. Quæ vt intelligamus, omnes actiones hominis percurrere oportebit, & breuiter quid nunc possit, & quomodo possit, attingere. Hæc namque disquisitionis validissima est, vt homo seipsum agnoscat, & omnem superbiam ac præsumptionem absumat. Vniuersæ autem actiones hominis ad tria genera, trêse classes, à Theologis reuocantur. Quædam enim sunt actiones eius naturales, vt ambulare, sensibus & ratione vti, corpus cibo & potu reficere. Quædam sunt actiones morales, ad virtutes & vitam ordinatam pertinentes, vt Deum colere, in aduersis fortiter agere, erga proximos iuste se gerere. Quædam sunt actiones supernaturales, vt in Deum credere, æternam vitam sperare, Deum ex charitate diligere.

C Actiones naturales homo præstare non potest sine auxilio generali Dei, qui vt causa prima, atque præcipua, eas per creaturas suas, ex parte quasi per instrumenta, & ex parte quasi per secundas causas sibi subiectas, à seque non tantum in esse, & in permanentia, verum & in operatione pendentes, elicit. Res namque creatæ quodammodo sunt instrumenta Dei, quatenus nihil possunt agere, nisi ab ipso moueantur, & ad agendum applicentur: alia verò ratione sunt præcipuæ causæ, licet secundæ, quatenus in se virtutes habent à Deo tributas (vt ignis habet in se calorem ad calefaciendum) quibus naturales actiones sibi proportionatas eliciant. Faciunt igitur

D Actiones naturales homo præstare non potest sine auxilio generali Dei, qui vt causa prima, atque præcipua, eas per creaturas suas, ex parte quasi per instrumenta, & ex parte quasi per secundas causas sibi subiectas, à seque non tantum in esse, & in permanentia, verum & in operatione pendentes, elicit. Res namque creatæ quodammodo sunt instrumenta Dei, quatenus nihil possunt agere, nisi ab ipso moueantur, & ad agendum applicentur: alia verò ratione sunt præcipuæ causæ, licet secundæ, quatenus in se virtutes habent à Deo tributas (vt ignis habet in se calorem ad calefaciendum) quibus naturales actiones sibi proportionatas eliciant. Faciunt igitur

